

Beziehungen überwiegen, Corneille sogar ausgesprochen kritisch beiseite geschoben wird, verdient positive Würdigung. Allein Vondel war Gryphius von allen Zeitgenossen geistesverwandt, den Deutschen seine Sprache blutsverwandt; so wurde er ihrer jungen Dramatik zum helfenden Paten, nicht zum tyrannischen Stockmeister. Grade hierdurch blieben Gryphius wie auch Lohenstein davor bewahrt, die schon vorhandenen Formen als übermächtige Norm zu empfinden und zu verehren, welcher man unbedingt zu folgen hätte. Sie füllten nicht ihr eigenes Erleben in längst fertige, vorhandene Schemen mechanisch ein; im Gegenteil zeigt jedes ihrer Dramen individuelle Abweichungen, Streben nach gemäßer Ausgestaltung. Damit ergibt sich aus unserer Untersuchung eine *Folgerung* von allgemeiner Bedeutung: von einer Pseudomorphose kann hier keineswegs die Rede sein. Weder ist hier ein Gehalt in eine unzugehörige Form gegossen, noch ein überkommener Typus chaotisch geweitet oder gar gesprengt. Nur wenn die führenden Leistungen, die Repraesentanten der deutschen Barockliteratur eine Unstimmigkeit zwischen Form und Gehalt als typisch zeigten, dürfte man Pseudomorphose als Verhängnis der Epoche proklamieren. Ist der damaligen Geistigkeit Europas auch Erleben und Streben nach „organischer“ Gestalt im Sinne Goethes oder der Romantik fremd, so hat sie sich doch adäquate Formen geschaffen.

Amsterdam.

W. FLEMMING.

OVER DE SHYLOCKFIGUUR.

II.

III. *De Elementen in de Venetiaanse Republiek die Shylock tot de strijd brachten.*

Indien Shylock *nu* geleefd had, in een „beschaafde“ staat van West-Europa bij voorbeeld, zou hij waarschijnlijk om zijn maatschappelijke deugden een geacht man geweest zijn, misschien zelfs wel een man van aanzien en invloed door zijn wilskracht, zijn verstand en zijn geld. — Maar in de aristokratische handelsrepubliek Venetië moest Shylock daarom zo'n krachtige strijd voeren, werd hij daarom zo gedwarsboomd, omdat er elementen waren, die *in zekere zin* in de tegenwoordige „beschaafde“ staten niet bestaan. Deze elementen waren:

1°. Het feit, dat de kooplieden-vorsten tot op zekere hoogte als tyrannen regeerden en daarbij schatten verkwistten.

2°. De toestand van onderdrukking waarin de Joden en andere klassen van de bevolking verkeerden.

3°. De strekking van de wet, die eigenlijk tegen Shylock en zijn stamgenoten (en andere misdeelde klassen) gericht was; ofschoon hij deze wet aangreep als strijdmiddel, niet ziende dat ze hem ten slotte in 't verderf zou storten.

De tyrannieke macht der kooplieden-vorsten en hun soms verkwistende leefwijze. Deze kooplieden waren vanzelf tot hun positie gekomen door hun welvaart. Zij hadden waarschijnlijk dezelfde maatschappelijke deugden

als Shylock, want de meesten van hen zullen ook wel hun vrouwen, kinderen en vrienden liefgehad hebben, maar de omstandigheden hadden hen tot de overtuiging gebracht, dat ze een superieur ras waren. Zij meenden dat zij moreel het volste recht hadden, de niet tot hun geloof en stand behorenden als wezens van lagere orde te behandelen.

Antonio en andere machtigen regeerden op de Rialto; zij hadden de buitenlandse handel in handen, zonden hun schepen naar alle delen der aarde, en de schatten vloeiden hun toe.

Als Antonio op een zeker ogenblik droefgeestig gestemd is, denken zijn vrienden Salarino en Salanio dat het komt, doordat hij te veel denkt aan de schepen, die, met koopwaren beladen, moeten komen van alle oorden der wereld:

Your mind is tossing on the ocean; enz. (I, 1)

De heren laten genoegzaam blijken, hoe ze vinden dat de groten der aarde (*the signiors and rich burghers*) behandeld dienen te worden door de minder met aardse goederen gezegenden (*the petty traffickers*). Deze laatsten dienen hun eerbied te bewijzen, terwijl de eersten hen in hun trots en grootheid voorbijsnellen (*fly by them with their woven wings*).

Uit *winzucht* worden deze machtige kooplieden *roekeloos*, ook Antonio. Shylock weet dit wel:

... he hath an argosy bound to Tripolis, another to the
[Indies; enz. (I, 3)]

De koopman erkent zelf dat hij niet eens 3000 ducaten aan gereed geld heeft voor zijn vriend, dat hij zelfs *alles* in zijn ondernemingen heeft gestoken:

Thou know'st that all my fortunes are at sea; enz. (I, 3)

Er moest véél geld verdiend worden om *macht* te kunnen hebben. En als Antonio geld gratis uitleende, deed hij het waarschijnlijk meer uit klassegevoel voor zijn mede-kooplieden, en om Shylock te dwarsbomen, dan uit Kristelijke liefde. — Die roekeloosheid wordt door Shylock heel goed ingezien: en werkelijk, als vlak voor het rechtsgeding, Antonio's schepen wegblijven, schijnen de feiten hem in 't gelijk te zullen stellen. En bij de onderhandelingen over de 3000 dukaten, zegt hij tot Bassanio, nog voor Antonio's komst:

.... his means are in supposition... But ships are but
boards, sailors but men, enz. (I, 3)

Niet dat Antonio een energiek man is: integendeel, uit het hele stuk blijkt, dat hij een melancholiese, futloze kerel is, die in tegenspoed gauw bij de pakken neer gaat zitten, anders dan Shylock, de krachtmens. Maar hij moet alles wagen, om aan zijn machtsmiddel, *geld*, te komen. Hoe huichelachtig doet het daarom aan, als hij beweert dat geld hem onverschillig is! Shylock komt er ten minste rond voor uit dat geld hem lief is.

Bij het rechtsgeding is de Doge uit klasse-sympathie natuurlijk aan de kant van Antonio, en hij vindt het beneden alle kritiek, dat een *Jood* zo'n eis tegen de koopman durft instellen, die hij *a royal merchant* noemt:

And where thou now exact'st the penalty enz. (IV, 1)

Als hij ziet, dat hij de Jood niet kan vermurwen, wordt hij nijdig, en zegt:
Upon my power, I may dismiss this court, enz. (IV, 1)

Uit eigen beweging heeft hij de hulp van Bellario ingeroepen, en als deze in zijn plaats „een jeugdig rechter” zendt, heet hij „de jonge man” hartelijk welkom. Natuurlijk is er wel enig zuiver menselijk medelijden in zijn houding, maar het is toch twijfelachtig, of hij tegenover Shylock dezelfde gevoelens getoond zou hebben. Weliswaar doet hij het voorkomen, alsof hij lankmoedig is tegenover de Jood, maar die lankmoedigheid is slechts schijn. Hij weet dat hij Shylock in niets zwaarder kan treffen dan door hem zijn geld af te nemen; daarom zegt hij dat de helft van Shylock's geld aan Antonio zal komen, terwijl de andere helft aan de schatkist zal vervallen. De bijvoeging:

Which humbleness may drive into a fine (IV, 1)

sluit voor de Jood een vernedering in; en zelfs al vernederde deze zich, dan hield hij nog minder dan de helft over. Dat Shylock dan ook niets van die lankmoedigheid gevoelt, blijkt uit zijn woorden:

Nay, take my life and all; pardon not that . . . , enz. (IV, 1)

En het eindvonnis is ook verre van lankmoedig, want Shylock moet toch de helft van zijn geld missen, en ten slotte komt alles wat hij heeft aan Jessica en Lorenzo, die hem zo ongelukkig hebben gemaakt. En 't ergste is nog wel, dat hij *Kristen* moet worden; dit is erger dan de dood:

I pray you give me leave to go from hence; enz. (IV, 1)

Zo hebben dan deze machtigen de reus neergeslagen met de schijn van adeldom en recht aan hun zijde. Is dit geen huichelarij? Er is trouwens vèèl huichelachtigs in hun hele optreden.

De wetten zijn gemaakt door henzelf voor henzelf tegen Joden, slaven en allen die geen burgerrechten hebben. Aan Shylock kòn daarom geen genade verleend worden, al beweren zijn vijanden, dat ze lankmoedig zijn. En toch eisen ze die genade van hem, en beschouwen zichzelf als veel beter:

Thou shalt see the difference of our spirit (IV, 1).

Met huichelachtige verontwaardiging roept de Doge uit:

How shalt thou hope for mercy, rendering none? (IV, 1)

De grootste huichelares ten opzichte van Shylock, is Portia „de jonge rechtsgeleerde”. Zij houdt haar schitterend pleidooi voor genade, terwijl haar hoofddoel is, de edelmoedigheid der Kristenen te stellen tegenover de wreedheid der Joden. Zij weet, dat Shylock niet wil en kan toegeven, en toch blijft ze aandringen, om hem zo veel te wreder te doen schijnen:

I have spoke thus much,

To mitigate the justice of thy plea, enz. (IV, 1).

Zij beseft dat ze binnen enkele minuten haar slachtoffer zal treffen zonder genade, en toch doet ze Shylock geloven, dat het recht aan zijn zijde is:

And you must cut this flesh from off his breast;

The law allows it, and the court awards it. (IV, 1).

En de arme man begrijpt nog niet, dat hij op het punt is in de val te lopen, en roept:

Most learned judge! A sentence! Come, prepare!

En de verontwaardiging van Gratiano heeft toch zeker ook een huichelachtig tintje, als men bedenkt hoe hij zijn spottend geschreeuw en hoonge-

lach de arme ongelukkige, die als een gebroken man het hof verlaat, nazendt; zijn wijze van doen getuigt in elk geval niet van de „gentle rain”, die valt “from heaven upon the place beneath”.

Het aanmatigend optreden van hen die een machtspositie hebben tegenover onmachtigen is verklaarbaar. De geschiedenis toont dit feit door alle eeuwen heen: het is een onafwendbare noodzakelijkheid. Daarmee gaat dikwels samen, vooral onder de jongeren der machtigen, een gevoel van roekeloosheid, van overmoed, hetgeen vaak leidt tot een verkwistend leven. Jonge mannen als Bassanio, Salanio, Salarino, Gratiano, Salerio en Lorenzo, die tot de voornaamste geslachten van Venetië behoorden, moet men zich voorstellen als wat men tegenwoordig „fuijnummers” noemen zou.

Van Bassanio weten we dit met zekerheid. Hij erkent het zelf:

'T is not unknown to you, Antonio

How much I have disabled mine estate, enz. (I, 1).

Hij schaamt er zich ook niet over, dat hij er zijn geld heeft doorgebracht:

.but my chief care

Is to come fairly off from the great debts

Wherein my time, something too prodigal

Hath left me gaged (I, 2).

Wel vindt hij, dat hij geen recht tot klagen heeft, maar er klinkt iets onoprechts in zijn woorden:

Nor do I now make moan to be abridged

From such a noble rate (I, 2).

Hij ziet er ten minste niet tegen op, opnieuw geld aan Antonio te vragen, opdat hij zich overeenkomstig zijn stand aan Portia kan vertonen. Bovendien is er in de tirade, die begint:

In my schooldays, when I had lost one shaft, enz. (I, 1)

iets, dat aan avonturierschap doet denken; iets waaruit blijkt dat het hem niet alleen om Portia te doen is, maar ook om haar geld.

Zodra hij het geld heeft, hangt hij weer de branie uit: hij geeft een schitterend souper aan zijn vrienden. Zijn vrienden zijn geen haar beter dan hij, want die willen de avond zo dol mogelijk maken door maskerades voor te bereiden. Dat deze ten slotte niet doorgaan, komt door onvoorziene omstandigheden.

Dat ook Lorenzo er verstand van heeft geld te verkwisten, weten we eveneens uit het toneelstuk. Hij en Jessica gooien geld en juwelen bij handen vol weg: Tubal vertelt het aan zijn vriend bij zijn terugkeer (III, 1)

De onderdrukking der Joden en slaven. Voortdurend blijkt met hoeveel minachting de Joden beschouwd werden. Al dadelik bij de onderhandelingen over de 3000 dukaten horen wij, dat Antonio de Kristenen ver boven de Joden acht, want zegt hij niet:

Hie thee, gentle Jew,

This Hebrew will turn Christian; he grows kind (I, 3)?

Gratiano wordt getroffen door de schoonheid van Jessica, en roept uit:

Now, by my hood, a Gentile and no Jew (II, 6).

Een heidin stelt hij dus boven een Jodin.

In het eerste toneel van de derde akte vinden we de bekende ontmoeting

tussen Salanio en Salarino enerzijds en Shylock anderzijds. Daar geeft de Jood lucht aan zijn verontwaardiging tegen de Kristenen en tegen Antonio in 't bijzonder, omdat ze hem en zijn stam honen, bespotten, schade berokkenen, met minachting bejegenen, dwarsbomen:

He hath disgraced me, and hindered me half a million; enz. (III, 1).

“And if you wrong us, shall we not revenge?” Ja, dat was het: “wronged” werden hij en zijn stam, “wronged” waren zijn voorzaten — door de Kristenen. En daardoor werden ze gedwongen tot praktijken die de Kristenen niet bevielen, en werden ze gewiekst in geldzaken.

Maar dat onrecht, die bejegening konden naturen als Shylock, die zich als mens niet minder voelde, niet verdragen. Daarom kookte en bruiste het altijd daarbinnen; en ofschoon hij zich meestal bedwingen kon, soms barstte zijn woede los, en stroomde over zijn lippen als een verzengende stroom van lava.

Als Salanio Tubal ziet, heeft hij onmiddellik een hatelike opmerking klaar:

Here comes another of the tribe; a third cannot be
Matched, unless the devil himself turn Jew (III, 1).

Voor de Joden en in 't algemeen voor de niet-Kristenen, was er een wetsartikel dat een zwaarder straf oplegde, dan wanneer het de Kristenen gold:

. . . . if thou dost shed

One drop of *Christian blood*, thy lands and goods
Are by the laws of Venice, confiscate, enz. (IV, 1).

Als een Jood dus een Kristen wondde, al was het niet gevaarlijk, moest hij afstand doen van al zijn bezittingen.

Ten slotte hadden de Joden en waarschijnlijk ook de andere niet-Kristenen géén burgerrechten, zij waren *aliens*. Als minderwaardige wezens mochten ze niet delen in dezelfde rechten als de overige bewoners van Venetië. Shylock wordt door Portia een *alien* genoemd, en als zodanig is er nog een zware straf van toepassing op hem:

If it be proved against *an alien*, enz. (IV, 1).

Waar aldus tegen de Joden werd opgetreden, is het geen wonder, dat er nog *slaven* bestonden in de oorspronkelijke betekenis. Slaven, die gebruikt werden als lastdieren voor zware arbeid, die minderwaardig voedsel kregen en sliepen op harde bedden, die gekocht en verkocht werden. Shylock zegt het voor het hof:

You have among you many a purchas'd slave, enz. (IV, 1).

De onwrikbaarheid van de wet die eigenlijk tegen de niet-Kristenen gericht was, maar die Shylock in zijn gebrek aan rechtskennis, als strijdmiddel aangreep.

De onwrikbare wet van Venetië was het strijdmiddel van zijn vijanden. Dat het eerst leek, alsof de laatstgenoemden hun eigen wapen tegen zichzelf richtten, doet niets ter zake. De Doge en de Senatoren bezaten geen rechtskennis genoeg, en konden blijkbaar hun eigen wetten niet vertolken. Maar Bellario kon dat wel, en door hem wist Portia die wet als een dodelik wapen te gebruiken.

Dat Shylock de wet niet kende, is geen wonder: hij was geen rechtsgeleerde. Dat hij dus ondanks zijn scherpzinnigheid het zwakke punt van zijn kontrakt niet zag, is alleszins begrijpelijk, maar dat zijn rechters het

niet ontdekten, pleit tegen hen. Shylock had al zò vaak gehoord van die onschendbare wetten van Venetië, dat hij ze graag als een machtig middel aangreep om zijn doel te bereiken, nu hij niet zag dat hij zichzelf daardoor in groot gevaar bracht. Telkens beriep hij er zich op. (Zie IV, 1).

De Doge meende, dat de zaak voor Antonio verloren was, totdat Portia kwam. Eerst versterkte ook deze de Jood in het geloof, dat hij in zijn recht was, wat hij ook werkelijk was, en wist hem tot extase te brengen. Zij wilde hem hebben nabij het ogenblik van vervulling, om hem daarna zo veel te dodeliker te kunnen treffen:

For the intent and purpose of the law,
Hath full relation to the penalty,
Which here appeareth due upon the bond (IV, 1).

Maar die onwrikbare wet, die Shylock recht gaf op het pond vlees, zou voor hem de verschrikkelijkste gevolgen hebben, indien hij het nam. Zodra Portia zich in haar ware gedaante begon te vertonen door te zeggen:

Tarry a little, there is something else, enz. (IV, 1),
kreeg de grijsaard de eerste schok, en toonde zijn onkunde door verwonderd te vragen:

Is that the law? (IV, 1)

Portia ging nu op de ingeslagen weg voort, haar slachtoffer steeds meer tot verbazing en verslagenheid brengend. Van Bassanio's aanbod om drie-maal de som te betalen, dat door Shylock nu aanvaard werd, wilde zij niets weten:

Therefore prepare thee to cut off the flesh,
Shed thou no blood, nor cut thou less nor more, enz. (IV, 1)

Het hoongeschreeuw van Gratiano bracht hem nog meer van streek, en hij wilde weggaan zonder zijn geld, maar nu kwam Portia met een wreder wetsartikel:

Tarry, Jew:

The law hath yet another hold on you, enz. (IV, 1)

Wel toonden de Doge en Antonio nu enige zachtheid, maar die zachtheid was, zoals we reeds gezien hebben, eigenlijk schijnbaar en huichelachtig. Bovendien, al was er misschien werkelijk enig medelijden in hun optreden, zij konden nu gerust zijn: de reus was geveeld. De oerkracht van deze sombere, tot het uiterste gesarde man was vernietigd door de nog grotere kracht der wet.

Het feit, dat die wet zich eerst tegen zijn vijanden scheen te keren, is een der schoonste punten van het toneelstuk — want het was juist daardoor, dat die oerkracht van de Jood zich in al haar geweldigheid ontplooidde. — Daardoor, maar eveneens door de onschendbaarheid dier wet, zowel als door de toestand, waarin hij als rijke Jood verkeerde tegenover de machtige kooplieden, moest hij komen tot verzet, tot strijd. Hij was de krachtige, gewiekste, actieve, hartstochtelijke strijder, die alléén stond tegenover een leger van vijanden, die vertegenwoordigd werden door de rijke, verwateren, trotse, zich-hoog-boven-de-Joden wanende, melancholies-lijdelijke Antonio.

IV. *Shylock sympathiek als man van intellect.*

Shylock's verstand draagt er toe bij, mijn sympathie voor hem te verhogen. Hij was een scherp zakenman, doordat hij van nature scherpzinnig was; en doordat hij van elk ambt of elke betrekking was uitgesloten, moest hij vaak door sluwheid het voor hem zo nodige geld verkrijgen.

Als een geslepen geldschieder ging hij niet onmiddellijk in op Bassanio's verzoek om hem 3000 dukaten te lenen: hij moest de jonge man doen geloven, dat het een gewaagde onderneming was Antonio als borg te nemen:

My meaning in saying he is a good man, is to have you

[understand, enz. (I, 3)

Toen Antonio verscheen, moest hij in deze de gedachte wekken, dat het lastig was hem de geldsom te verschaffen: hij bezat niet zoveel gereed geld en kon zo'n grote som niet losmaken. Maar omdat hij Antonio's misnoegen niet dadelik wilde opwekken, voegde hij er aan toe, dat Tubal hem wel helpen zou. — Want hij moest omzichtig te werk gaan, om de koopman in zijn macht te krijgen: reeds nu vormde zich vaag het plan om zich te wreken, indien het mogelijk was:

If I can catch him once upon the hip,

I will feed fat the ancient grudge I bear him (I, 3).

Hij was verstandig genoeg kalm te blijven, toen Antonio hatelike toespelingen maakte op zijn gewoonte om te veel rente te vragen van uitgeleend geld. Hij verontschuldigde zich slechts op speelse wijze door zijn eigen geldzucht te vergelijken met Vader Jakob's wijze van doen, toen deze trachtte zijn aantal gestreepte en gevlekte lammeren te vermeerderen. Maar het was moeilijk voor hem zijn vurig temperament in bedwang te houden tegenover zijn doodsvijand, die hem zo veel kwaad gedaan had. Eén keer vergat hij zich en liet zich door zijn hartstocht meeslepen:

Signior Antonio, many a time and oft, enz. (I, 3)

Dit was een uiting van eerlijke verontwaardiging over aangedaan onrecht, en niet de woede van een gemene vrek!

Maar spoedig begreep hij, dat hij te ver gegaan was: toen Antonio hem zei, dat hij hem wèèr zo behandelen zou en hem aanried het geld niet uit vriendschap te lenen, sloeg hij dadelik een andere toon aan:

Why, look you, how you storm!

I would be friends with you, and have your love, enz. (I, 3).

Toch liet Shylock goed merken, dat hij niet bang voor de koopman was. Hij, als goed mensenkenner, wist wel dat Antonio geen krachtig man was, en dat zijn aanmatigende houding slechts het gevolg was van zijn positie in Venetië. Vandaar, dat hij op onverschillige toon zei:

I say,

To buy his favour, I extend this friendship;

If he will take it, so; if not, adieu; (I, 3).

De leperd liet er zijn vijand inlopen, door hem te doen geloven, dat het hem vrij wel onverschillig was, of de lening tot stand kwam. Ook had de koopman te weinig kijk op mensen, en op Shylock in 't bijzonder, om de

voorwaarde betreffende het pond vlees ernstig op te nemen, en bovendien was hij overtuigd, dat de schepen op tijd zouden terugkeren.

Toen het kontrakt eenmaal getekend was en Shylock er kalm over na kon denken, moest hij het tot een krachtig wapen maken. Dat geld moest zo gauw mogelijk verteerd worden. Daarvan moest hij zekerheid hebben en daarom ging hij naar 't feestmaal van Bassanio, waar hij beleefdheidshalve gevraagd was. Het was niet zo zeer, om zelf mee te eten (hetgeen hij wel beweert), want als Jood zou hij toch weinig gebruiken op dit Kristen-feestmaal; maar om er getuige van te zijn, hoe kwistig die spilzieke jonge man met het geleende geld omsprong. — Ook Launcelot stond hij graag af aan Bassanio, omdat hij er daardoor weer iets toe bijdroeg, om de staat waarin deze leefde, kostbaarder te maken (zie II, 5).

Aldus deed zijn scherpzinnigheid zijn plannen langzamerhand een bepaalde richting uitgaan. Maar plotseling werd hij uit zijn evenwicht gerukt door de hand van 't Noodlot: zijn dochter vluchtte met een Kristen-vijand, nadat ze hem bestolen had. Toen redeneerde hij niet, maar rende als een waanzinnige door de straten, roepend:

Justice! the law! my ducats, and my daughter, enz. (II, 8).

Nadat hij zijn geestelijk evenwicht teruggevonden heeft, is zijn verstand natuurlikerwijze slechts op één ding gericht: *wraak!* Wraak op Antonio, die hij misschien in zijn macht kan krijgen, die voor hem de vertegenwoordiger is van een wereld van vijanden, en die, evenals zijn vrienden bij 't komplot van zijn dochter en Lorenzo is betrokken geweest. Dat begrijpt hij heel goed, en hij zegt het ook tot Salarino en Salanio:

You knew, none so well, none so well as you, of my daughter's
[flight (III, 1).

Wat een wereld van begrijpen ligt er in die hartstochtelijke uiting, tot de beide zo even genoemde jonge mannen gericht, waarin hij Antonio en zijn mede-Kristenen zijn zo ware verwijten naar het hoofd slingerend:

He hath disgraced me, and hindered me half a million; laughed
at my losses, mocked at my gains, scorned my nation, enz. (III, 1).

En de konklusie waartoe hij weer komt, is: *wraak!* Zijn plannen hebben al een min of meer vaste vorm aangenomen, want hij heeft reeds van Antonio's verliezen gehoord; maar als hij Tubal heeft gesproken na diens terugkeer van zijn reis welke ten doel had zijn dochter te zoeken, staat hem duidelijk voor de geest, wat hem te doen staat. En alles moet klaar zijn, als de tijd dàar is:

Go, Tubal, fee me an officer, bespeak him a fortnight be-
[forehand (III, 1)

Wat een logika spreekt er uit zijn antwoorden aan de Doge, wie hij veel te glad af is. Hoe gewiekst is dat argument van die slaven, die zoveel ponden mensenvlees vertegenwoordigen en waarmee de rijke Venetianen kunnen doen wat zij willen. Zou hij dan geen recht hebben op dat éne pondje?

You will answer,

The slaves are ours; so do I answer you:

The pound of flesh which I demand of him,

Is dearly bought; 't is mine, and I will have it (IV, 1).

Ook tegenover Portia, de spreekbuis van Bellario, die hem natuurlijk verre in wetskennis overtreft, weet hij zo goed gebruik te maken van de wetten van Venetië, waarop de burgers zo trots zijn, omdat ze in hun ogen zo rechtvaardig zijn:

If you deny me, fie upon your law!

There is no force in the decrees of Venice (IV, 1).

Het is in 't volle bewustzijn van de rechtvaardigheid zijner eis, in rechtmatige trots op zijn verstandig optreden, dat hij tot Portia zegt:

... by my soul I swear,

There is no power in the tongue of man

To alter me: I stay here on my bond (IV, 1).

Dat Portia hem al die tijd om de tuin geleid heeft, door hare grotere rechtskennis, die zij heeft verkregen door haar bloedverwant, een ouwe rot — ofschoon zijzelf ook niet van scherpzinnigheid ontbloot is — pleit niet tegen de scherpeheid van Shylock's verstand. Zijn doel was voor hem een abstraktie geworden die hem bijna tot waanzin bracht; daarop was al zijn kunnen gericht; de lijn in 't proses voor de Doge ging in die richting, en toen Portia deze lijn eerst op dezelfde wijze doórtrok, kòn hij geen gevaar vermoeden: scherpzinnige rechtsgeleerden zouden er misschien eveneens ingelopen zijn.

Men zal misschien zeggen, dat hij het grote verstand, dat hij bezat, tot het bereiken van een wreed doel gebruikte, en dat dit niet sympathiek kan zijn. Dezulken die dit menen kan weer toegevoegd worden, dat de Jood met zijn hartstochtelijke aard, zijn rechtvaardigheidszin, zijn gevoel van beledigde liefde, zijn besef van diepe vernederingen en plagerijen zijn hele leven door, tot wraak gebracht moest worden; dat het niet de misdadige lust was om te doden die hem voortdreef, maar de natuurlijke drang van zijn wezen, die zijn onmiddellike oorsprong vond in de houding zijner vijanden; dat het doel van zijn wraak geen pijn-lijdend, gemarteld mens was, maar een idée, een abstraktie, verpersoonlijkt door de man die hem en zijn stam het diepst gegriefd, gedwarsboomd, vernederd en mishandeld had.

Slot volgt.

Rotterdam.

R. VOLBEDA.

THE PROSE-FRAME OF LOKASENNA.

It has been generally recognised that the maker of the most satyric of Eddaic poems cannot be held responsible for the prose that serves as an introduction and a conclusion of the strophes ¹⁾. Waiving the phrase *þá er hann hafði fengit ketil inn mikla sem nú er sagt* (sc. in the preceding poem), which was added by a compiler, there remain some decisive indications that the two prose pieces *Frá Ægi ok goðum* and *Frá Loka* are not to be regarded as the poet's work. For the concluding prose passage *Frá Loka* this is manifest from the contents themselves, for here the story of Loki's punishment is related, which is the natural sequel of the betrayal of Baldr, not

¹⁾ See among recent editors Sijmons, p. CXLI, and Boer, II, p. 99.